

ÚSTR má být mostem mezi vědeckým poznáním a veřejností

6.10.2025 - Petra Jungwirthová | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

Počátkem května 2025 se předsedou Rady Ústavu pro studium totalitních režimů stal historik a vysokoškolský učitel Jiří Mihola. Zvolen byl jednomyslně. V rozhovoru přibližuje své priority, vizi pro činnost ÚSTR a hodnotu historické paměti v dnešní společnosti i o tom, proč má smysl připomínat si znovu a znovu 20. století...

Rada ÚSTR má za sebou náročné pracovní období. Jak na něj zpětně nahlížíte?

V Radě ÚSTR pracuji přes dva a půl roku. Za tu dobu se Rada hodně proměnila. Některým zkušeným kolegům skončil mandát, noví byli zvoleni. V tomto roce zemřel také jeden ze zakladatelů ÚSTRU, dr. Jiří Liška. Zatímco v prvních dvou letech byla znát zkušenost i autorita předsedy dr. Eduarda Stehlíka, po proměně složení Rady pracujeme více týmově a konsenzuálně. Každopádně mi ty první dva roky daly mnoho zkušeností a jakkoli Rady probíhaly v souladu, skoro bezproblémově z hlediska hlasování, nedá se říct, že by byly jednoduché z hlediska materiálu a problémů, které se na nich řešily.

Jaké jsou Vaše hlavní priority v čele Rady?

Především chci podpořit odbornou nezávislost ÚSTR a zajistit, aby jeho činnost byla otevřená veřejnosti a vnímána jako důvěryhodná. Důležité je také posilovat prestiž Ústavu nejen mezi historiky, ale i ve veřejném prostoru. ÚSTR hraje zásadní roli v uchovávání paměti národa, a proto je důležité, aby jeho práce byla transparentní a kvalitní. Co se týká samotné pozice předsedy Rady – vážím si důvěry kolegů, všichni jsou osobnosti s velkými zkušenostmi z různých oblastí. Chci, aby v Radě byla dobrá atmosféra, vzájemná důvěra. Konečně předseda je pouze první mezi rovnými, jeho úkolem je schůze vést, ale na různých fórech prezentovat názor celé Rady.

Vy sám působíte dlouhodobě ve školství. Jak se zkušenosti učitele a historika promítají do Vaší práce pro ÚSTR?

Školství, vzdělávání, historie jsou osou mého profesního života. I v komunální a celostátní politice jsem se na prvním místě věnoval těmto tématům. Učitel musí umět naslouchat, být trpělivý, umět vést dialog a samozřejmě pracovat na sobě a neustále si rozšiřovat a doplňovat znalosti. Historická věda je náročným, ale zároveň kouzelným světem. Jakkoliv je odborná práce náročná, přináší radost i vzrušení. Pro práci v Radě ÚSTR a pro chápání funkce a úkolů celé instituce je učitelská profese a práce v oboru historie určitě výhodou. Kromě jiného se chci podílet na přípravě nové učebnice moderních dějin.

Jak nahlížíte na odbornou činnost ÚSTR? Zejména ve světle nedávných diskusí kolem vzdělávacích materiálů?

ÚSTR má kvalitní odborný potenciál – ať už jde o historiky, archiváře, nebo vzdělavatele. Samozřejmě, že se občas objeví projekt, který vyvolá diskusi nebo i oprávněnou kritiku. Obecně si myslím, že odborné výstupy knižní, časopisecké jsou však na velice dobré úrovni. Důležitá je také popularizace – televizní, rozhlasová, přednášková. Aktivně jsem se účastnil i některých konferencí, např. loni na téma (NE)vrovnání se s komunismem. Oceňuji různé letní historické školy, výjezdy odborníků z ÚSTRU do regionů – vím, že odezva na tyto akce je velmi pozitivní. A vynořují se před námi další výzvy a úkoly.

V čem dnes vidíte hlavní poslání ÚSTR? Proč má podle Vás tato instituce stále své opodstatnění?

Žijeme v době, kdy se veřejná debata radikalizuje, kdy mizí schopnost porozumět kontextu a kdy roste přitažlivost jednoduchých výkladů. ÚSTR má být právě tou institucí, která vytváří most mezi odborným poznáním a veřejností. Nejen sbírá fakta, ale také je vykládá, překládá do jazyka srozumitelného pro učitele, studenty i běžné občany. Dává hlas obětem totalit, připomíná zločiny, ale také příběhy odporu a odvahy. Paměť není samozřejmost – je třeba ji chránit, kultivovat a předávat dál. Shrnutí – o smyslu existence ÚSTR jsem přesvědčen, jinak bych v Radě ani nepracoval. Někomu se může zdát, že minulost je za námi, jako by už nebylo co dodat a proč se k ní vracet. To ale není pravda. Mnohých následků komunistické totality jsme se dodnes zcela nezabavili, i když jsou přítomny často latentně. Nebezpečí vidím v relativizaci komunistické totality. Tu odmítám a vlastně si velmi vážím toho, že jsem jsem většinu základní školy a celé gymnázium prožil v její poslední dekádě. Ta živá zkušenost je velkou výhodou. Nedá se to pochopitelně srovnávat s padesátými lety, ale prospěchářství, ideologizace, kádrování, posudky... Díky svým rodičům jsem zažil i to, že přes nářky a ustupování většiny se dalo nebýt pionýrem a ještě k tomu chodit do náboženství.

Máte jako historik nějaké téma z 20. století, které je Vám zvlášť blízké?

Zajímá mě období první republiky, její hodnotový základ a kulturní rozměr, ale i to, jak rychle bylo toto období rozvráceno nacismem a později komunismem. Fascinují mě také osobní příběhy lidí, kteří se postavili totalitě – někdy nenápadně, jindy hrdinsky. Sám jsem se studenty diskutoval o příbězích z 50. let, z doby normalizace i o sametové revoluci. V případě sametové revoluce jsem i pamětník. Prožíval jsem ji naplno, psal jsem si tehdy deník, a později jsem u nás na Pedagogické fakultě MU pořádal velké konference s významnými hosty. Mělo to velký úspěch. Ve své práci se zaměřuji se na církevní dějiny, poutnictví, církevní řády, měl jsem možnost poznat mnoho skvělých osobností z Charty 77, Anastáze Opaska, představitele tzv. skryté církve, kněze, kterým byl odňat tzv. státní souhlas, ale i ty s režimem kolaborující. Jsem skaut a proto jsou mi blízké i dějiny skautingu napříč dvacátým stoletím nebo dějiny sportu... Jsem renesanční člověk, i když už na to v dnešní době není skrze tempo života a požadované specializace nárok.

Máte vy osobně nějaké osobní krédo nebo zásadu, která Vás v práci provází?

Patřím ke generaci, která se nebála mít vzory, ať už z jakékoliv oblasti. A ve všech jsem si vybíral ty nejlepší, legendy. Historia magistra vitae samozřejmě podepisuji, bohužel to pro mnoho lidí zůstává jen frází, jinak by svět asi vypadal jinak. Mé dlouhodobé krédo – nápis na radnici v Dubrovníku zní: „Pomiňte věci soukromé, myslete na celek.“ Ale jinak sbírám inspiraci od skvělých osobností napříč dějinami. Od starověkého mudrce Lao 'c až po papeže Jana Pavla II.

Na závěr - co byste si přál pro ÚSTR do budoucna?

Aby byl stabilní, odborně respektovaný a veřejností vnímaný jako důležitá a důvěryhodná instituce. Aby měl odvahu zkoumat i nepohodlná témata, ale vždy s pokorou k faktům. A také aby si udržel pevné místo ve vzdělávání – protože paměť, pokud není předávána, ztrácí smysl. A také fajn mezilidské vztahy na všech úrovních.

Děkujeme za rozhovor.

AUTOR: PETRA JUNGWIRTHOVÁ

FOTO: ÚSTR / JAKUB ŠAFRÁNEK

Mgr. Jiří Mihola, Ph.D. (nar. 1972) je český historik, vysokoškolský učitel, bývalý poslanec, který od května 2025 stojí v čele Rady **Ústavu pro studium totalitních režimů**. Členem Rady ÚSTR je od roku 2022. Od roku 1999 působí na Katedře historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, kde se věnuje především přípravě budoucích učitelů dějepisu. Ve své odborné práci se zaměřuje na raný novověk, dějiny kultury a církví, vývoj politických stran i stereotypy v historickém vědomí. V letech 2013–2021 byl poslancem Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, kde se aktivně věnoval oblasti školství, vědy a kultury. Mezi lety 2021–2024 pracoval jako projektový manažer v Muzeu města Brna, kde navázal na svou dlouhodobou snahu o přiblížení historie široké veřejnosti. Od podzimu 2024 pracuje na částečný úvazek v Moravském zemském muzeu. Je znám svou snahou o propojení odborné práce s veřejným zájmem a důrazem na vzdělávání a uchování historické paměti. Jako předseda Rady ÚSTR usiluje o otevřenost instituce vůči společnosti a posílení její odborné i morální autority. Ve volném čase (který skoro žádný nemá ☹) se věnuje četbě historické literatury, hudbě, cestování, modelaření a sportu.

<https://www.ustrcr.cz/ustr-ma-byt-mostem-mezi-vedeckym-poznanim-a-verejnosti>